STM/TTO/Toimintapolitiikkayksikkö
Hannu Stålhammar, neuvotteleva virkamies
9.2.2021

Aihe: Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta n asiantuntijakuuleminen tiistai 09.02.2021 klo 12.15 / VNS 3/2020 vp / Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta: Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa.

Asiantuntijalausunto

TYÖSUOJELUASIAT ”VALTIONEUVOSTON SELONTEKO KESTÄVÄN KEHITYKSEN GLOBAALISSA TOIMINTAOHJELMASSA AGENDA2030:SSA – KOHTI HIILINEUTRAALIA HYVINVOINTIYHTEISKUNTAA”

Kestävän kehityksen tavoitteiden (Sustainable development goals, SDG) eli Agenda2030 taustaa globaalilla ja kansallisella tasolla

Kestävän kehityksen tavoitteiden taustalla ovat vuonna 2000 YK:n jäsenvaltioiden asettamat kahdeksan *vuosituhattavoitetta*, joille asetettiin tavoitteet vuodelle 2015. Vuosituhattavoitteiden saavutusten johdosta kohdistettiin kestävän kehityksen tavoitteet universaalille tasolle eli koskettamaan kaikkia maita, sekä teollisuus- että kehitysmaita. Tavoitteiden saavuttamisen takuuksi YK:n johdolla työstetylle ja vuonna 2016 alkaneelle kehitysohjelmalle asetettiin kaikkien maailman valtioiden sitoutuminen työskentelemään tavoitteiden hyväksi.

EU on sitoutunut Agenda2030:n kestävän kehityksen tavoitteisiin, joissa on sekä työsuojeluun, tasa-arvoon että terveyteen liittyviä tavoitekokonaisuuksia. EU pj-kaudella valmistelluissa ja neuvostossa hyväksytyissä hyvinvointitalous-, työsuojelu- ja tasa-arvopäätelmäteksteissä tuotiin esille kestävän kehityksen tavoitteet Agenda2030:n mukaisesti. Vastaavasti tulevaisuuden työn visiot on esitetty työ- ja elinkeinoministeriön laatimissa neuvoston päätelmissä ”Työn tulevaisuus: Euroopan unioni kannattaa ILO:n satavuotisjulistusta”. Päätelmävalmistelua koordinoitiin ministeriöiden sisällä osastojen kesken ja keskenään sisältöjen osalta. Päätelmävalmisteluilla Suomi tuki komission eurooppalaisten arvojen edistämistä maailmassa ja globaalia yhteistyötä.

Arvioitavana oleva selonteko kuvaa Suomen nykytilanteen Agenda2030:n toteuttamisessa, hallituksen toimet kestävän kehityksen tavoitteiden edistämisessä, kansallista toimeenpanoa ohjaavat politiikkaperiaatteet, toimeenpanon organisoinnin sekä toimeenpanon seurannan ja arvioinnin toteutuksen. Eri hallinnonaloilla toimeenpannaan lukuisia Agenda2030:a suoraan toteuttavia ja tukevia strategioita, ohjelmia ja toimenpiteitä.

Kestävän kehityksen 17 päätavoitteessa ja 169 alatavoitteessa tulee huomioida, että ongelmat ovat maailmanlaajuisia ja, että kaikki tavoitteet ovat tärkeitä ja linkittyvät toisiinsa. Tavoitteissa onkin huomioitu yhteistyön ja ihmisoikeuksien merkitys, joka edellyttää kestävän kehityksen saavuttamiseksi kaikkien osa-alueiden huomioimista kokonaisuutena.

Asiantuntijalausunnossa arvioidaan hallituksen laatiman selonteon sisältöä pääasiassa kahden kestävän tavoitteen toimeenpanon osalta – *tavoite 3. Terveyttä ja hyvinvointia ja tavoite 8. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua*. Edellisessä päätavoitteessa työelämäkokonaisuus on sisällytetty

kansanterveyspainotteisiin alatavoitteisiin, joilla taataan terveellinen elämä ja hyvinvointi kaikenikäisille holistisena kokonaisuutena. Jälkimmäisen tavoitteen alatavoitteisiin on kohdennettu työhön liittyviä työterveys ja –turvallisuustoimenpiteitä, joilla edistetään kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällistä työtä.

Työelämän murrokseen ja erityisesti pandemiaan liittyen Valtioneuvoston selonteossa esitetty kestävän kehityksen tavoitteiden toimintaohjelma on kokonaisuus. Ohjelmaa arvioitaessa tulee erityisesti huomioida, että kaikki tekijät vaikuttavat kaikkeen, eikä voida puhua välttämättä erikseen vain kahdesta erillisestä tavoitteesta.

Tavoite 3. ”Terveyttä ja hyvinvointia – Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaikenikäisille”

Tavoitteella 3 pyritään takaamaan terve elämä ja edistämään hyvinvointia kaikilla ikäryhmillä. Valtioneuvoston selonteon alatavoitteissa toimenpiteet pääosin edustavat kansanterveyteen kohdistuvia toimenpiteitä. Uusia haasteita toi terveyssektorille vuoden 2020 alkupuolella globaaliksi levinnyt Covid-19 -pandemia, johon ei megatrendeissä eikä kansallisessa toiminnassa Suomessa ollut varauduttu.

Koronaviruspandemia on vaikuttanut dramaattisesti yhteiskuntaan ja ihmisiin, jolloin globaali kestävän kehityksen tavoitteiden toimenpidepainotus on osittain kohdennettu kansalliseen väestökohtaiseen toimintaan.

Sen lisäksi, että koronavirus on uhka terveydelle, sen aiheuttamat taloudelliset ja sosiaaliset häiriöt ovat haitanneet ihmisten toimeentuloa ja hyvinvointia sekä Suomessa että maailmalla. COVID-19 -pandemia globaalina kriisinä on siirtänyt myös työhön ja työelämään kohdistuvat kestävän kehityksen toimenpiteet tämän tavoitteen 3. sisälle.

Selonteon toimenpiteissä tarttumattomien tautien aiheuttamia ennenaikaisia kuolemia pyritään vähentämään parantamalla kansansairauksien ehkäisyn ja hoidon vaikuttavuutta, lisäämällä matalan kynnyksen elintapaohjausta ja ennaltaehkäiseviä toimia (alatavoite 3.4). Hallitus on edistänyt henkistä terveyttä julkaisemalla mielenterveysstrategian ja kansallisen itsemurhien ehkäisyohjelman vuoteen 2030 ja osoittamalla sille rahoitusta (3.4). Hallitus on myös käynnistänyt strategian toimeenpanoon liittyvän Työelämän ja hyvän mielenterveyden toimenpideohjelman.

Vuoden 2020 lopulla valmistunut raportissa Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 – Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi käsitellään tämän hallituskauden ajalla toteutettavia poikkihallinnollisia ikäohjelman toimenpiteitä ja avataan ikääntymiseen liittyviä tekijöitä sekä toimintaympäristön ennakoituja muutoksia. Työtä on valmisteltu ikäohjelman valmisteluryhmässä. Ikäohjelman 2030 keskeisinä vaikuttavuustavoitteina on suunnata ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia iäkkäälle väestölle ja riskiryhmille, pidentää ikääntyvien työikäisten toimintakykyä ja työuria, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Tavoite 8. ”Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua - Edistetään kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällistä työtä”

Koronaviruspandemian keskelläkin hallitus on kirjannut selonteossaan talouspolitiikan päämääräksi hyvinvoinnin lisäämisen, joka tarkoittaa ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, korkeaa työllisyyttä ja kestävää julkista taloutta.

Hallituksen työllisyystoimien (alatavoitteet 8.5, 8.6) kolmikantaisen valmistelun piiriin kuuluvat muun muassa työttömyysturvan uudistaminen, osatyökykyisten työkykyohjelma, työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma (Työ2030), työn, terveyden ja työkyvyn tutkimus- ja kehittämisohjelma, sekä palkkatuen käytön lisääminen.

Hallituksen tavoitteena on suojata työelämän oikeuksia ja taata turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille, erityisesti epävarmassa työsuhteessa oleville (8.8).

Työsuojeluvalvonnan resursseja lisätään työturvallisuuden, harmaan talouden torjunnan, palvelussuhteen ehtojen valvonnan sekä ulkomaisen työvoiman valvonnan tehostamiseksi. Viranomaisten keskinäistä tiedonkulkua parannetaan. Hallitusohjelmaan sisältyvä Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma (Työ2030) vauhdittaa toimintatapojen uudistamista työelämässä vastaamaan työn murrokseen ja edistämään turvallista ja terveellistä työympäristöä.

Globaalivastuun toteuttaminen

Suomen aloitteesta ILO:n yhteyteen perustettiin kansainvälinen koalitio työolojen parantamiseksi (Global Coalition on Occupational Safety and Health). Suomi kuuluu koalition ohjauskomiteaan. Koalition tavoitteena on tuoda käytännön ratkaisuja työolojen parantamiseksi kaikkialla maailmassa panemalla toimeen YK:n, G7- ja G20-maiden sekä Euroopan unionin sitoumukset työterveyden ja -turvallisuuden parantamiseksi. ILO toimii koalition sihteeristönä, ja koalitioon kuuluvat muun muassa Euroopan unioni, International Commission on Occupational Health ICOH, WHO tarkkailijajäsenenä sekä valtioita kaikilta eri mantereilta.

Yhteenveto

Agenda2030:n toimeenpano ja kestävän kehityksen edistäminen edellyttävät systemaattista seurantaa ja arviointia sekä jatkuvaa kehittämistä. Tähän on kehitetty systemaattinen kahden indikaattorikokonaisuuden seurantajärjestelmä:

Kestävän kehityksen tilaa seurataan Suomessa kahden indikaattorikokonaisuuden kautta. *Globaalia edistymistä* Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamisessa seurataan YK:ssa hyväksyttyjen YK-indikaattoreiden avulla, joita koskevan tieto kerätään kussakin maassa tilastoviranomaisten toimesta. Suomessa *Tilastokeskus* on valtioneuvoston kanslian tuella perustanut *YK:n kestävän kehityksen indikaattoreiden yhteistyöryhmän*, johon kuuluvat keskeiset tiedontuottajaorganisaatiot.

Kahden indikaattorikokonaisuuden avulla varmistetaan toimeenpanon seurannan luotettava, ajantasaisiin indikaattoreihin perustuvaa tietoa päätöksentekoa varten. Samalla indikaattoritiedon asiantuntevaan ja moniääniseen tulkintaan voidaan varmemmin luottaa, sekä myös sitä seuraavaan tietoon ja tulkintoihin perustuvaan avoimeen politiikkakeskusteluun luottaa. Esimerkiksi monimuotoisessa työelämässä tapahtuvien nopeiden muutosten odotetaan jatkuvan ja mahdollisten vaikuttavuustekijöiden todentamiseksi luotettava tietopohja ja tietokannat antavat vakautta pitempiaikaisille seurannoille. Tämä myös puoltaisi Kohti ylivaalikautista menevää kestävän kehityksen politiikan soveltamista.

Selonteon lopussa Suomen kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli toteaa julkaisemansa raportin, Suomen tulevaisuuden kestävyyspoluista25 (2/2020), perusteella, että kestävyysmuutoksen ohjaamisen tulee yhä voimakkaammin tapahtua yhteisvaikutuksiin pureutumalla, sillä muutos tapahtuu toisiinsa kietoutuneiden järjestelmien ja kansalaisten toiminnan kautta.

Lopuksi hallituksen selonteon kestävän kehityksen tavoitteiden globaali toimintamalli osoittaa Suomen kyvykkyyden toimia, tukea ja edistää muiden kansainvälisten järjestöjen (mm. ILO ja WHO) ja kumppanuuksien kautta universaalin sosiaalipolitiikan mallia, jossa toimet ja järjestelmä kattavat koko väestön.